

Hof van Justitie EG, 8 juni 1982, Zaaimais**KWEKERSRECHT****Kartelverbod**

- [IE-recht valt op zichzelf niet onder kartelverbod artikel 85 EEG-Verdrag, maar uitoefening daarvan kan daar wel onder vallen indien voorwerp, middel of gevolg van een ondernemersafpraak is](#)

Vervolgens zij erop gewezen, dat volgens 's Hofs rechtspraak ([arrest van 15 juni 1976, zaak 51/75, EML, Jurispr. 1976, p. 811](#)) een industrieel of commercieel eigendomsrecht, als wettelijk instituut, niet die aan overeenkomsten of onderling afgestemde gedragingen eigen elementen vertoont waarop art. 85 lid 1 doelt, doch dat de uitoefening ervan onder de verboden van het Verdrag kan vallen, wanneer zij voorwerp, middel of gevolg van een ondernemersafpraak blijkt te zijn. Dit is onder meer het geval wanneer de combinatie van een exclusiviteitsovereenkomst inzake de exploitatie van een industrieel of commercieel eigendomsrecht in een bepaald gebied, met een overeenkomst die de licentiehouders tot alleenverkoper voor dat gebied maakt, tot gevolg heeft dat die licentiehouders, door de verhindering van parallelle importen, een absolute gebiedsbescherming wordt geboden

- [Kwekersrecht vereist geen andere behandeling dan andere IE-rechten](#)

Deze conclusie doet echter niet af aan het vereiste dat bij toepassing van de mededingingsregels rekening moet worden gehouden met de specifieke aard van de producten waarvoor het kwekersrecht geldt.

- [Open, exclusieve licentie niet onverenigbaar met kartelverbod](#)

Gelet op het specifieke karakter van de betrokken producten, komt het Hof tot de slotsom, dat in een geval als het onderhavige de verlening van een open uitsluitende licentie, dat wil zeggen een licentie die de positie van derden, zoals nevenimporteurs en licentiehouders voor andere gebieden niet raakt, op zichzelf niet onverenigbaar is met art. 85 lid 1 EEG-Verdrag.

- [Een uitsluitende licentie of concessie met absolute gebiedsbescherming, waarbij de partijen bij de overeenkomst het oogmerk hebben, voor de betrokken producten en het betrokken gebied alle concurrentie van derden, zoals nevenimporteurs of licentiehouders voor andere gebieden, uit te sluiten, leidt tot een kunstmatige handhaving van afzonderlijke nationale markten en is dus in strijd met het EEG-Verdrag.](#)

- [Absolute gebiedsbescherming licentiehouders zaadrassen gaat verder dan voor de verbetering van de produktie of de verdeling der produkten of voor de bevordering van de technische vooruitgang onmisbaar is](#)

Bij zaaizaad, dat bestemd is om door een groot aantal landbouwers te worden gebruikt voor de produktie van maïs, een voor de voeding van mens en dier belangrijk produkt, gaat een absolute gebiedsbescherming evenwel duidelijk verder dan voor de verbetering van de produktie of de verdeling of voor de bevordering van de technische vooruitgang onmisbaar is. I.c. blijkt zulks onder meer uit het door pp. bij de overeenkomst nagestreefde verbod van alle neveninvoer van Inra-zaaimais in Duitsland, zelfs indien deze door het Inra zelf is gewonnen en in Frankrijk in het verkeer is gebracht. Mitsdien was de aan de licentiehouders verleende absolute gebiedsbescherming in de in de bestreden beschikking vastgestelde vorm voldoende grond om een ontheffing krachtens art. 85 lid 3 EEG-Verdrag te weigeren. Bijgevolg is toetsing van de andere in de beschikking aangevoerde gronden voor de weigering van een dergelijke ontheffing niet meer nodig.

Vindplaatsen: NJ 1984, 606, m.nt. Wichers Hoeth; TVVS 1983, p. 70, m.nt. Mok, SEW 1983, p. 679, m.nt. Verkade; BIE 1984, nr. 8, p. 28, m.nt. van de Zande

Hof van Justitie EG, 8 juni 1982

(Mertens de Wilmars, Bosco, Touffait, Due, Mackenzie Stuart, O' Keeffe, Koopmans, Everling, Chloros) zaak 258/78.

(...)

1. De Firma L. C. Nungesser KG en
2. Kurt Eisele, beiden te Darmstadt, verzoekers, vertegenwoordigd door J. Gündisch, advocaat te Hamburg, tegen

De Commissie der Europese Gemeenschappen, verweerster, vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur E. Zimmermann als gemachtigde, bijgestaan door H. Ullrich, advocaat te München.

Interveniënten:

- 1) de Regering van het Verenigd Koninkrijk;
- 2) de Regering van de Franse Republiek;
- 3) de Caisse de Gestion des Licences Végétales;
- 4) de Regering van de Bondsrepubliek Duitsland
 - a) Beschikking van de Europese Commissie van 21 september 1978, nr 78/823/EEG (IV/28.824). [*Zie Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen nr L286, blz. 23 e.v., van 12 oktober 1978, Red. IEPT*]
 - b) Conclusie van de Advocaat-Generaal S. Rozes

(...)

I. De feiten en het procesverloop**A. De feiten**

1. Het Institut national de la recherche agronomique (INRA) is een Franse publiekrechtelijke instelling die met name tot taak heeft onderzoek te verrichten, ten einde de plantaardige produktie te verbeteren en te ontwikkelen. Het heeft met een zeker succes zaaimaisrassen ontwikkeld, die ook kunnen worden geteeld in

een gematigd klimaat dat vroeger voor de maïsteelt weinig geschikt werd geacht. Zo heeft het de rassen INRA 190, 200 en 258 ontwikkeld, waarover het in casu gaat: hybridische maïs, waarvan het zaad telkens opnieuw uit basislijnen moet worden ontwikkeld.

2. K. Eisele is zaadhandelaar te Darmstadt. Hij is de enige commanditaire vennoot en meerderheidsaandeelhouder van de vennootschap L. C. Nungesser KG die zaad produceert en verkoopt.

3. Op 14 en 16 december 1960 sloten het INRA en Eisele een overeenkomst (bijlage 5 bij het verzoekschrift), luidens welke Eisele werd belast met de vertegenwoordiging van het INRA bij het Bundessortenamt (de Duitse instelling bevoegd tot het registreren van kwekersrechten) met het oog op de registratie van de door het INRA ontwikkelde zaaimaisrassen (artikel 1). Bovendien verbond Eisele zich, het INRA op de hoogte te stellen van alle vraagstukken in verband met het in de handel brengen van de betrokken rassen in Duitsland (artikel 4).

Bij verklaringen van 19 januari en 8 februari 1961 droeg het INRA de Duitse kwekersrechten op vier zaaimaisrassen per 14 december 1960 over aan Eisele. Deze verklaringen bevatten echter de volgende clausule: "Voor zover de inhoud van onderhavige verklaringen afwijkt van de gesloten overeenkomst, gelden deze verklaringen als een akkoord over de wijziging van de overeenkomst." Vervolgens liet Eisele de door het INRA ontwikkelde maïsrassen op zijn naam bh' het Bundessortenamt inschrijven, en werd hij dus in Duitsland houder van de kwekersrechten op deze rassen.

4. Op 5 oktober 1965 sloten het INRA en Eisele de volgende nieuwe overeenkomst betreffende zes zaaimaisrassen (bijlage 6 bij het verzoekschrift):

Artikel 1

Het INRA verleent de heer Eisele het uitsluitend recht tot organisatie van de verhandeling in Duitsland van zijn rassen (. . .), met dien verstande dat het aan Eisele verleende uitsluitende recht beperkt is tot de organisatie van de verhandeling, en geen alleenverkooprecht meebrengt.

Eisele verbindt zich zijnerzijds zich niet te belasten met de organisatie van de verhandeling van andere maïsrassen dan die van het INRA.

Artikel 2

Eisele verbindt zich tot het leveren van zaaizaad aan alle Duitse bedrijven die voldoende zakelijke en persoonlijke garanties bieden; de prijzen voor deze bedrijven, tot op het niveau van de landbouwcoöperaties, worden vastgesteld in overeenstemming met het INRA; bij deze prijzen moet de verkoopprijs van de Franse exporteurs in aanmerking worden genomen (. . .).

Artikel 3 Eisele is verplicht ten minste twee derde van de voor de behoeften van de Duitse markt benodigde hoeveelheid uit Frankrijk in te voeren via de verplichte tussenkomst van de Franse organisatie die belast is met de centralisatie en coördinatie van deze uitvoer (. . .); hij is gerechtigd de rest, dat wil zeggen ten hoogste één derde van zijn behoeften, tegen betaling van een ver-

goeding voort te brengen of onder zijn verantwoordelijkheid te laten voortbrengen.

Artikel 4

Eisele verbindt zich de industriële eigendomsrechten van het INRA op de betrokken rassen te doen naleven, en met name op te treden tegen merkmisbruik; hij is gerechtigd gebruik te maken van het merk "INRA", dat internationaal is gedeponereerd, en heeft alle bevoegdheden om de nodige rechtsvorderingen in te stellen.

Artikel 5

Het INRA belast zich ermee, de voorziene organisatie te verplichten om elke uitvoer naar Duitsland van INRA-maïsrassen buiten de regeling met Eisele om te verhinderen.

5. Deze overeenkomst verleende Eisele dus het uitsluitend recht de INRA-rassen in de Bondsrepubliek Duitsland voort te brengen en te verhandelen. Eisele bracht dit uitsluitend recht in in de vennootschap Nungesser KG. Deze vennootschap trad dus in de rechten van Eisele, wat betreft de contractuele betrekkingen met het INRA, met uitzondering van de inschrijving van de rassen bij het Bundessortenamt, die op naam van Eisele gebeurde. Het is dus de firma Nungesser die de handelstransacties in het kader van de overeenkomst van 5 oktober 1965 afwikkelt. Tot 1973/1974 bestond haar afzet in Duitsland voor ongeveer 20% uit INRA-rassen. Het door Nungesser van 1960 tot 1972 verkochte INRA-zaaizaad vertegenwoordigde jaarlijks meer dan 50% van de Duitse markt. Sinds 1974 werd dit aandeel kleiner, maar Eisele behield toch nog meer dan 25% van de Duitse markt, daar hij intussen, zonder verzet van het INRA, uitsluitend licentiehouder van de Franse coöperatie Limagrain was geworden.

6. Anderzijds verleende het INRA, dat als publiekrechtelijke instelling niet bevoegd is om zijn rassen zelf voor handelsdoeleinden te exploiteren, een uitsluitende licentie tot het voor handelsdoeleinden exploiteren van zijn rassen aan de naamloze vennootschap "Francaise des Semences de Maïs (Frasema)". In dit verband heeft het, bij overeenkomst van 13 augustus 1973, de uitvoering van zijn vroegere overeenkomsten toevertrouwd aan de Frasema. De Frasema, opgericht op 18 juni 1973, heeft onder meer tot taak de voortbrenging en het verhandelen van INRA-basiszaad, alsmede de grensoverschrijdende koop en verkoop van INRA-zaaizaad te verzorgen. Haar achttien aandeelhouders zijn allen actieve leveranciers van zaaimais in Frankrijk; meer dan 60% van het maatschappelijk kapitaal is in handen van de vier voornaamste aandeelhouders, waaronder Limagrain.

7. Overeenkomstig artikel 4 van 's Raads verordening nr 17 van 6 februari 1962, de eerste verordening over de toepassing van de artikelen 85 en 86 van het Verdrag (PB 1962, blz. 204), werd de overeenkomst van 5 oktober 1965 op 1 november 1965 bij de Commissie aangemeld. 8. Met behulp van bedoelde overeenkomsten werd de invoer of wederverkoop door derden in Duitsland door zowel de Frasema als Eisele onder bedreiging met strafvervolging of rechtsvorderingen onmogelijk gemaakt. Zo zag Louis David KG zich ge-

dwongen, op 14 november 1973 voor het Landgericht Bad Kreuznach een dading "aan te gaan, op grond waarvan zij DM 4.000 schadevergoeding moest betalen, omdat zij zonder toestemming van Eisele 15 ton gecertificeerd zaaizaad van INRA-rassen uit Frankrijk had ingevoerd en in Duitsland had verkocht. Bovendien verbond zij zich, zonder goedkeuring van Eisele geen INRA-zaaizaad meer te verkopen of in het verkeer te brengen.

9. Zo is ook aan de firma Robert Bomberault te Argent-sur-Sauldre (Cher), die in het te Hannover door de Alfred-Strothe-Verlag uitgegeven vaktijdschrift "Ernahrungsdienst" een advertentie had geplaatst met een eerste aanbieding van gecertificeerd en regelmatig in Frankrijk bij tot de Frasema behorende producenten gekocht INRA-zaaizaad, de opneming van soortgelijke advertenties geweigerd. Deze weigering was het gevolg van de door Eisele en de Frasema met een beroep op het aan Eisele contractueel verleende uitsluitende recht en de wettelijke bepalingen inzake het kwekersrecht op de uitgever uitgeoefende druk en de bedreiging met gerechtelijke stappen bij hernieuwde publikatie van de advertentie. Aldus oefende de Frasema met name door verscheidene telexberichten van 20, 21 en 22 februari 1974 druk uit op Bomberault, om hem ervan te weerhouden naar de Bondsrepubliek Duitsland uit te voeren. Toen Eisele in hetzelfde tijdschrift een algemene waarschuwing tegen ongeoorloofde import van INRA-zaaizaad liet opnemen, trokken verscheidene Duitse ondernemingen die in een aanbod van Bomberault geïnteresseerd waren geweest, uit angst voor vervolging hun bestelling per telexbericht in.

10. Krachtens artikel 3 van verordening nr 17 diende Bomberault op 20 februari 1974 een klacht in bij de Commissie. Op grond van deze klacht en met inachtneming van de aanmelding van de overeenkomst in 1965, leidde de Commissie op 25 oktober 1976 een procedure in. B. De beschikking Op 21 september 1978 heeft de Commissie beschikking nr 78/823/EEG inzake een procedure op grond van artikel 85 van het Verdrag (IV/28.824: Kwekersrecht - zaaimais) (PB 1978, L 286, blz. 23) gegeven, die het voorwerp van het onderhavige geding is. Luidens artikel 4 is deze beschikking gericht tot het INRA, de Frasema, Eisele, Nungesser KG en de firma Louis David KG.

1. Samenvatting van het dispositief

Het dispositief van deze beschikking is geformuleerd als volgt:

"Artikel 1

Inhoud en toepassing van de navolgende bepalingen:

- a) van de overeenkomst van 14 en 16 december 1960 betreffende de overdracht door het INRA aan de heer K. Eisele van de Duitse kwekersrechten;
- b) van de exclusiviteitsovereenkomst voor de vermeerdering en de verkoop van INRA-maïsrassen van 5 oktober 1965 tussen het INRA en de heer K. Eisele en
- c) de dading welke op 14 november 1973 tussen de heer K. Eisele en de onderneming Louis David KG is aangegaan, ten einde deze te beletten INRA-zaad zonder goedkeuring in Duitsland in te voeren en te

verkopen, vormen een inbreuk op artikel 85, lid 1, van het EEG-Verdrag:

a) de overeenkomst van 14 en 16 december 1960, voor zover zij door de heer K. Eisele wordt gebruikt voor een beroep op zijn eigen kwekersrechten op de INRA-rassen ten einde zich te verzetten tegen elke invoer in Duitsland of uitvoer naar een andere Lid-Staat van de Gemeenschap van officieel gecertificeerde zaaimais van INRA-rassen;

b) in de overeenkomst van 5 oktober 1965 artikel 1 de exclusieve licentie voor de voortbrenging door vermeerdering en de verkoop van officieel gecertificeerd maï'szaad van zijn rassen, die door het INRA is verleend, voor zover deze exclusiviteit wordt uitgelegd en toegepast in die zin dat zij inhoudt:

— de verplichting voor het INRA of zijn rechtverkrijgenden niet door andere licentiehouders het betrokken zaad in Duitsland te doen voortbrengen of te verkopen, niet zelf dit zaad in Duitsland voort te brengen of te verkopen,

— de verplichting voor het INRA of zijn rechtverkrijgenden derden te beletten de betrokken producten zonder goedkeuring van de licentiehouders voor gebruik of verkoop naar Duitsland in te voeren,

— de gebruikmaking door de heer Eisele van zowel zijn exclusief contractueel recht als van zijn eigen kwekersrechten voor zijn verzet tegen elke invoer in Duitsland, of tegen elke uitvoer naar een andere Lid-Staat, van de betrokken producten;

artikel 1

de verplichting voor de licentiehouders, gedurende de jaren waarin zij gevolgen heeft gesorteerd, om geen zaad van andere maïsrassen dan die van het INRA voort te brengen of te verkopen;

artikel 2

de verplichting voor de licentiehouders alleen te verkopen aan bepaalde wederverkopers;

artikel 3

de verplichting voor de licentiehouders niet meer dan een derde van het voor de behoeften van zijn grondgebied noodzakelijke zaad voort te brengen en het resterende deel uit Frankrijk in te voeren;

artikel 5

de verplichting voor het INRA zodanig te handelen dat elke uitvoer van deze rassen naar Duitsland wordt belet, voor zover deze verplichting betrekking heeft op officieel gecertificeerd zaad;

c) in de dading van 14 november 1973

artikel 1

verplichting voor Louis David KG niet meer in Duitsland zonder goedkeuring van de Duitse licentiehouders zaad van INRA-rassen te verkopen of in het verkeer te brengen.

Artikel 2

Het verzoek van de heer K. Eisele, om van het verbod van mededingingsregeling overeenkomstig artikel 85, lid 3, vrijgesteld te worden, wordt verworpen. . . ."

2. Samenvatting van de considerans

Exclusief karakter van de licentie

Het concurrentiebeperkend karakter van de exclusiviteit van de aan Eisele verleende licentie ziet de

Commissie in het feit dat de licentiegever, door zijn kwekersrechten in een bepaald gebied aan één enkele onderneming over te dragen, zich zelf voor de gehele duur van de overeenkomst de mogelijkheid ontnemt, in dat gebied een licentie te verlenen aan andere ondernemingen, waardoor deze als concurrerende aanbieders worden uitgeschakeld. Door zich te verbinden, niet zelf in het licentiegebied te produceren of te verkopen schakelt de licentiegever in dat gebied zichzelf, alsook de Frasema en haar leden, uit als aanbieders. Bovendien draagt het feit dat het voor derden zonder toestemming van het INRA of Eisele niet mogelijk is de betrokken zaaizaden in Duitsland in te voeren of uit dit land uit te voeren, bij tot een verdeling van de afzetmarkten en ontnemt het de landbouwers-gebruikers elke reële onderhandelingsmogelijkheid, omdat dit zaaizaad hun bij voorbaat door een enkele aanbieder wordt aangeboden. De overdracht aan Eisele van de uitsluitende kwekersrechten van het INRA vormt een fundamenteel bestanddeel van het distributiestelsel voor INRA-rassen in Duitsland, in zoverre dat deze formele rechtspositie van de licentiehouder kan worden gebruikt om elke invoer van oorspronkelijke produkten te verhinderen, en om aldus de exclusiviteit van de licentiehouder zowel ten aanzien van de licentiegever als ten aanzien van derden te versterken.

Niet-toepasselijkheid van verordening nr 26

Voorts overweegt de Commissie, dat de uitzondering van artikel 2 van 's Raads verordening nr 26 van 4 april 1962 inzake de toepassing van bepaalde regels betreffende de mededinging op de voortbrenging van en de handel in landbouwprodukten (PB 1962, blz. 993) in casu niet toepasselijk is, inzonderheid om de volgende redenen:

- de betrokken overeenkomsten maken geen bestanddeel uit en vormen evenmin het verlengstuk van een nationale marktorganisatie voor zaaimais;
- deze overeenkomsten zijn niet vereist voor de verwezenlijking van de in artikel 39 van het Verdrag omschreven doelstellingen. De voor deze verwezenlijking noodzakelijke middelen zijn vastgesteld in 's Raads verordening nr 2358/71 van 26 oktober 1971 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector zaaizaad (PB 1971, L 246, blz. 1), en de overeenkomsten passen op generlei wijze in het kader van de bepalingen van deze verordening.

Bijzondere eigenschappen van zaaizaad

Met betrekking tot de eventuele ondoelmatigheid van een strikte toepassing van de mededingingsregels wegens de bijzondere eigenschappen van zaaizaad en het specifieke voorwerp van het kwekersrecht, overwoog de Commissie dat de betrokken produkten in het verkeer worden gebracht onder verantwoordelijkheid van de producenten en volgens bestuursrechtelijke voorschriften die juist zijn opgesteld vanwege alle risico's, inherent aan hun plantaardig karakter. Daar de bescherming van een licentiehouder tegen de concurrentie van de licentiegever, van andere licentiehouders of van derden niet tot het specifieke voorwerp van het kwekersrecht behoort, kan artikel 36 geen belemmeringen

van het vrije verkeer van officieel gecertificeerd, en dus tot de handel toegelaten zaaizaad rechtvaardigen.

De niet-toepasselijkheid van artikel 85, lid 3, EEG-Verdrag

De Commissie stelde vast dat, gelijk bij een octrooi, het door de houder van een kwekersrecht aan een licentiehouder binnen de gemeenschappelijke markt verleende uitsluitend recht van voortbrenging door middel van vermeerdering, evenals in geval van een octrooi, in beginsel kan worden geacht te voldoen aan alle voorwaarden voor ontheffing in de zin van artikel 85, lid 3. Ook een alleenverkooprecht met uitvoerverbod zou in bepaalde gevallen voor deze ontheffing in aanmerking kunnen komen, met name indien dit noodzakelijk lijkt om kleine of middelgrote bedrijven bij het ontsluiten van een nieuwe markt of bij de introductie van een nieuw produkt te beschermen, en indien neveninvoer mogelijk blijft.

In het onderhavige geval heeft de Commissie het aan Eisele verleende uitsluitend recht van voortbrenging echter niet getoetst aan artikel 85, lid 3, daar het alleenverkooprecht en het daarmee samenhangende uitvoerverbod in ieder geval niet voldeden aan de voorwaarden voor ontheffing, en zulks om de volgende redenen:

— de voorwaarde van de ontsluiting van een nieuwe markt of het introduceren van een nieuw produkt is niet vervuld;

— Eisele geniet een absolute gebiedsbescherming. Ondanks een aanhoudende vraag in Duitsland, werd elke invoer langs andere wegen verhinderd; daardoor wordt al niet voldaan aan de eerste voorwaarde van artikel 85, lid 3: verbetering van de produktie of van de verdeling der produkten.

Bovendien had de invoering van het stelsel van alleenverkoop tot gevolg, dat de INRA-rassen aan de Duitse gebruikers konden worden verkocht tegen een prijspeil dat, vergeleken met de in Frankrijk geldende prijzen, een billijk aandeel in eventuele voordelen als bedoeld in artikel 85, lid 3, uitsloot.

C. Procesverloop

Tegen deze beschikking, die hun op 27 september 1978 werd betekend, hebben verzoekers beroep ingesteld.

Het verzoekschrift is op 27 november 1978 ter griffie van het Hof ingeschreven.

(...)

In rechte:

1. Bij verzoekschrift, neergelegd ter griffie van het Hof op 27 nov. 1978, hebben de commanditaire vennootschap L.C. Nungesser KG en Kurt Eisele, enig beherend vennoot en meerderheidsaandeelhouder van deze vennootschap, beiden te Darmstadt, krachtens art. 173, tweede alinea, EEG-Verdrag beroep ingesteld tot gedeeltelijke nietigverklaring van de beschikking van de Commissie van 21 sept. 1978 inzake een procedure op grond van art. 85 EEG-Verdrag (IV/28 824: Kwekersrecht — zaaimais), ter kennis van verzoekers gebracht op 27 sept. 1978 en gepubliceerd in Pb. 1978, L 286, p. 23.

2. Volgens art. 5 van het internationaal Verdrag tot bescherming van kweekprodukten van 2 december 1961

(United Nations Treaty Series nr. 815, p. 89; B.S. 1976, 16422; Ned. Trb. 1962, 117), waarvan de bepalingen aan de terzake geldende wettelijke regelingen van de Lid-Staten ten grondslag liggen, is het kwekersrecht het aan de kweker van een nieuw ras of aan diens rechtverkrijgende verleende recht, het voortbrengen voor handelsdoeleinden en geslachtelijk of ongeslachtelijk teeltmateriaal als zodanig van dat nieuwe ras, alsmede het te koop aanbieden en het verhandelen van dat teeltmateriaal aan zijn voorafgaande toestemming te onderwerpen.

3. In de bestreden beschikking wordt vastgesteld dat inhoud en toepassing van enige bepalingen van twee, in 1960 en 1965 tussen het Institut national de la recherche agronomique (hierna: Inra) te Parijs en Eisele gesloten overeenkomsten betreffende de overdracht van het kwekersrecht op bepaalde, door het Inra ontwikkelde rassen van hybridische zaaimais voor het grondgebied van de Bondsrepubliek Duitsland, resp. betreffende het uitsluitend recht tot vermeerdering en verkoop van dit zaaizaad op dat grondgebied, een inbreuk vormen op art. 85 lid 1 EEG-Verdrag. Voorts wordt daarbij geconstateerd, dat inhoud en toepassing van de in 1973 tussen Eisele en de firma Louis David, te Meisenheim (Duitsland), gesloten dading om deze firma te beletten Inra-zaad in Duitsland in te voeren en verkopen, eveneens een inbreuk vormen op die verdragsbepaling (art. 1 van de beschikking).

4. Bij diezelfde beschikking wordt bovendien Eiseles verzoek om overeenkomstig art. 85 lid 3 EEG-Verdrag van het verbod van mededingingsregeling te worden vrijgesteld, verworpen (art. 2 van de beschikking).

5. Verzoekers baseren hun beroep op de volgende vijf middelen:

— eerste middel: de bestreden beschikking is zonder voorwerp, voor zover zij betrekking heeft op de overeenkomst van 1960 tussen het INRA en Eisele, daar deze overeenkomst door andere, in 1961 tussen dezelfde partijen gesloten overeenkomsten is vervangen;

— tweede middel: de bestreden beschikking is in strijd met verordening nr 26/62 van de Raad van 4 april 1962 inzake de toepassing van bepaalde regels betreffende de mededinging op de voortbrenging van en de handel in landbouwproducten (PB 1962, blz. 993), welke bepalingen eraan in de weg staan dat artikel 85 EEG-Verdrag op de litigieuze overeenkomsten wordt toegepast;

— derde middel: de bestreden beschikking is in strijd met artikel 85, leden 1 en 2, alsmede met de artikelen 30 en 36 EEG-Verdrag, daar A. de Commissie de bijzondere aard van het kwekersrecht heeft miskend, waarvan de uitoefening een strikte eerbiediging van de gebiedsbescherming vereist; B. de Commissie ten onrechte van oordeel was dat elke uitsluitende licentie voor een kwekersrecht per definitie onder de toepassing van artikel 85, lid 1, EEG-Verdrag valt;

— vierde middel: de bestreden beschikking is in strijd met artikel 85, lid 3, EEG-Verdrag; waar in casu aan de voorwaarden voor het verlenen van ontheffing krachtens die bepaling is voldaan en in elk geval de

weigering van die ontheffing feitelijk en rechtens op onvoldoende grondslag berust;

— vijfde middel: de bestreden beschikking is onwettig wegens bevoegdheidsoverschrijding, voor zover zij van toepassing is op de tussen de firma David en Eisele aangegane dading, die naar Duits recht een proceshandeling is.

6. Het beroep heeft geen betrekking op de gedeelten van artikel 1, sub b, van de beschikking betreffende de verplichtingen voortvloeiend uit de artikelen 2 en 3 van de overeenkomst van 1965 en betreffende de in artikel 1 van deze overeenkomst neergelegde verplichting van de licentiehouders, geen met de maïsrassen van het INRA concurrerende rassen voort te brengen of te verhandelen.

7. De interventies van de Britse, de Duitse en de Franse regering en van de Caisse de Gestion des Licences Végétales betreffen hoofdzakelijk het derde en vierde middel. De Franse regering voert bovendien aan dat het INRA een met een taak van algemeen belang belaste publiekrechtelijke instelling is, zodat verzoekers zich tijdens de administratieve procedure voor de Commissie terecht op artikel 90, lid 2, EEG-Verdrag hadden beroepen.

8. In dit verband zij eraan herinnerd, dat volgens artikel 90, lid 2, EEG-Verdrag de ondernemingen belast met het beheer van diensten van algemeen economisch belang onder de mededingingsregels van dit Verdrag vallen, voor zover de toepassing daarvan de vervulling van de hun toevertrouwde bijzondere taak niet verhindert.

9. Onweersproken door de Franse regering wordt in de bestreden beschikking vastgesteld dat de ingevolge de Franse wetgeving aan het INRA toevertrouwde bijzondere taak bestaat in de organisatie, uitvoering en bekendmaking van alle wetenschappelijke onderzoeken op agrarisch gebied, met name betreffende de verbetering en ontwikkeling van de plantaardige productie alsmede de instandhouding en verdeling van landbouwproducten. De vervulling van een dergelijke taak wordt niet verhinderd door de toepassing van de mededingingsregels van het Verdrag op een reeks overeenkomsten die in wezen niet het kweken, dat wil zeggen het voortbrengen of ontwikkelen van nieuwe rassen betreffen, maar het verhandelen van zaaimais, gewonnen uit reeds vroeger door het INRA op basis van zijn onderzoeksactiviteit gekweekte en ontwikkelde basislijnen, die bij die verhandeling aan de landbouwers moet worden geleverd. Het beroep op artikel 90, lid 2, EEG-Verdrag mist in casu dus zijn doel.

Eerste middel - De in de bestreden beschikking bedoelde overeenkomsten

10. De overeenkomst van 1960 werd gesloten bij het begin van de samenwerking tussen het INRA en Eisele. Luidens deze overeenkomst werd Eisele ermee belast het INRA te vertegenwoordigen bij het Bundessortennam, de Duitse instelling bevoegd tot het inschrijven van kwekersrechten, met het oog op de inschrijving van de door het INRA ontwikkelde zaaimaisrassen, die naar Frans recht reeds door kwekersrechten waren beschermd. Voorts verbond Eisele zich, het INRA op de

hoogte te stellen van alle vraagstukken in verband met het in de handel brengen van deze rassen in de Bondsrepubliek Duitsland.

11. De partijen bij de overeenkomst bemerkten, dat krachtens de destijds geldende Duitse wetgeving een buiten Duitsland gevestigde houder van kwekersrechten deze rechten niet bij het Bundessortenamt kon laten inschrijven. Om dit probleem op te lossen, droeg het INRA bij vier in januari en februari 1961 afgegeven verklaringen, zijn kwekersrechten voor Duitsland op vier rassen van INRA-zaaimais aan Eisele over, zulks met terugwerkende kracht tot de dag van ondertekening van de overeenkomst van 1960.

12. In artikel 1, sub a, bestempelt de bestreden beschikking inhoud en toepassing van sommige bepalingen van de overeenkomst van 1960 als inbreuken op artikel 85, lid 1, EEG-Verdrag, doch worden de in 1961 gesloten overeenkomsten niet genoemd. In hun eerste middel achten verzoekers de beschikking zonder voorwerp, voor zover zij betrekking heeft op de overeenkomst van 1960, die immers door de overdrachten "grotendeels is vervallen".

13. Blijkens de stukken bevatten alle verklaringen van overdracht echter de navolgende clausule: "Voor zover de inhoud van onderhavige verklaring afwijkt van de gesloten overeenkomst, gelden deze verklaringen als een akkoord over de wijziging van de overeenkomst."

14. Daaruit volgt dat de overeenkomst van 1960 door de verklaringen van overdracht is gewijzigd, doch niet is opgeheven. De Commissie heeft deze uitlegging trouwens tot de hare gemaakt: in de overwegingen van de beschikking (I, D, nr 1.1.) stelt zij dat "op grond van deze overeenkomst" — dat wil zeggen die van 1960 — "Eisele op zijn naam bij het Bundessortenamt de door het INRA gecreëerde maisrassen heeft doen inschrijven, en derhalve in Duitsland houder is geworden van de kwekersrechten op deze rassen"; en in het dispositief van de beschikking (artikel 1, sub a) verwijst zij naar de overeenkomst van 1960 betreffende "de overdracht door het INRA aan Eisele van de Duitse kwekersrechten."

15. Deze uitlegging is te meer gerechtvaardigd, waar de overeenkomst van 1960 en de wijziging ervan door de verklaringen van overdracht eerst het begin vormden van de samenwerking tussen het INRA en verzoekers en deze samenwerking later hechter zou worden, met name ten gevolge van de overeenkomst van 1965, die Eisele het exclusieve recht verleende om de verkoop van INRA-zaaimais in Duitsland te organiseren.

16. Mitsdien moet het eerste middel worden verworpen.

Tweede middel — Toepasselijkheid van verordening nr. 26/62

17. Luidens art. 2 Verordening nr. 26/62, vastgesteld krachtens art. 42 EEG-Verdrag, is art. 85 lid 1 Verdrag niet van toepassing op de overeenkomsten, besluiten en gedragingen die betrekking hebben op de voortbrenging van en de handel in landbouwprodukten, indien zij een wezenlijk bestanddeel uitmaken van een nationale marktorganisatie of vereist zijn voor de verwezenlij-

king van de in artikel 39 van het Verdrag omschreven doelstellingen. enz.

De beschikking ontkent dat deze voorwaarden zich voordoen en constateert (Red.) strijd met twee van de doelstellingen van art. 39 EEG-Verdrag: de landbouwbevolking een redelijke levensstandaard te verzekeren, met name door de verhoging van het hoofdelijk inkomen van hen die in de landbouw werkzaam zijn, en redelijke prijzen bij de levering aan verbruikers te verzekeren. Door het voortbrengen van Inra-zaaimais in Duitsland te beperken, waren deze overeenkomsten tenslotte in strijd met de doelstelling van art. 39 EEG-Verdrag betreffende de veiligstelling van de voorziening, aangezien zij de geografische spreiding van die voortbrenging in de gebieden van de Gemeenschap waar teelt mogelijk zou zijn geweest, niet onaanzienlijk beperkt.

20. Met het tweede middel wordt de juistheid van dit betoog betwist. Verzoekers stellen om te beginnen, dat de prijzen van Inra-zaad in Duitsland veel hoger lagen dan die in Frankrijk. Vervolgens betogen zij dat een uitsluitende territoriale licentie voor het kwekersrecht het middel bij uitstek is om de doelstellingen van art. 39 EEG-Verdrag te verwezenlijken. Enerzijds zouden de overeenkomsten inzake uitsluitende licenties de verspreiding van de door de zaadproducenten verworven kennis mogelijk maken, en aldus, door bevordering van de technische vooruitgang, de produktiviteit van de landbouw doen toenemen, hetgeen tot een verhoging van het hoofdelijk inkomen van de landbouwers zou leiden (art. 39 lid 1 sub a en b). Anderzijds zou enkel de houder van de uitsluitende licentie, in gemeen overleg met de licentiegever, een beleid op lange termijn kunnen voeren om te voldoen aan de vraag naar zaai-zaad in zijn gebied, en aldus de stabilisatie van de markten en de veiligstelling van de voorziening kunnen verzekeren (art. 39 lid 1 sub c en d).

21. Het tweede middel berust dus op de stelling, dat in verband met de bijzondere eisen die aan het voortbrengen en het verhandelen van dit zaad worden gesteld, de litigieuze overeenkomsten, wegens het feit dat daarbij voor het Duitse grondgebied een uitsluitende licentie voor het kwekersrecht op Inra-zaaimais wordt verleend, het aangewezen middel zijn om de doelstellingen van het gemeenschappelijk landbouwbeleid te verwezenlijken. Deze stelling zal in het kader van het derde middel worden onderzocht.

22. Het is derhalve niet nodig, het tweede middel afzonderlijk te onderzoeken.

Derde middel, sub A — Bijzondere aard van het kwekersrecht

23. Verzoekers verklaren in de eerste plaats, dat Eisele houder was van de kwekersrechten die hem door het Inra voor het Duitse grondgebied waren overgedragen. Volgens de Duitse wetgeving terzake geeft dit recht de houder het uitsluitend recht, zaai-zaad van het beschermde ras voor handelsdoeleinden voort te brengen en te verhandelen, alsmede het recht om invoer van dergelijk zaad, die zonder zijn toestemming plaatsvindt, te verbieden. (par. 15, lid 1, Sortenschutzgesetz).

24. Vervolgens betogen zij, dat het beginsel van de territorialiteit van de krachtens deze wetgeving door het kwekersrecht verleende bescherming gerechtvaardigd is wegens de bijzondere aard van de plantesoorten waarvoor dit recht geldt. Enerzijds is — aldus verzoeker — de zaadteelt afhankelijk van klimaat en bodemgesteldheid: het zaad moet worden aangepast aan de bijzondere omstandigheden van het land waar het zal worden gebruikt. Anderzijds moet het eenmaal gewonnen hybridisch zaad voortdurend door een biologisch proces worden gereproduceerd. Het gevaar dat het ras onstabiel wordt, is zo groot, dat verhandeling zonder controle van de kweker of zijn licentiehouders tot aanzienlijke schade voor de gehele landbouw in het betrokken gebied zou kunnen leiden.

25. Dit betoog wordt onderschreven door de Franse regering en de Caisse de Gestion des Licences Vegetales, die onder meer aanvoeren dat de bevordering van de technische vernieuwing op het gebied van de plantesoorten slechts mogelijk is bij absolute gebiedsbescherming. De ontwikkeling van de basislijnen waaruit het gecertificeerde zaad — het voorwerp van het kwekersrecht — voortkomt, vergt huns inziens veel tijd en de daartoe vereiste hoge investering is slechts aanvaardbaar indien de kweker en zijn licentiehouders ervan verzekerd zijn dat zij hun rechten ongestoord kunnen uitoefenen.

26. Uit dit betoog leiden verzoekers en deze beide intervenienten af, dat de bestreden beschikking onwettig is, waar zij ervan uitgaat dat de litigieuze overeenkomsten de markten beogen te verdelen, zulks terwijl de door Eisele genoten gebiedsbescherming voortvloeit uit de rechtmatige uitoefening van de kwekersrechten waarvan hij in Duitsland de houder is.

27. In de eerste plaats zij opgemerkt, dat de bestreden beschikking uitdrukkelijk inhoud en toepassing van de overeenkomst van 1960 afkeurt, voor zover deze Eisele in staat stelde zich met een beroep op zijn kwekersrechten 'te verzetten tegen elke invoer in Duitsland of uitvoer naar een andere Lid-Staat van de Gemeenschap van ... zaaimais van Inra-rassen' (art. 1 sub a).

28 Vervolgens zij erop gewezen, dat volgens 's Hofs rechtspraak (**arrest van 15 juni 1976, zaak 51/75, EML, Jurispr. 1976, p. 811**) een industrieel of commercieel eigendomsrecht, als wettelijk instituut, niet die aan overeenkomsten of onderling afgestemde gedragingen eigen elementen vertoont waarop art. 85 lid 1 doelt, doch dat de uitoefening ervan onder de verboden van het Verdrag kan vallen, wanneer zij voorwerp, middel of gevolg van een ondernemersafpraak blijkt te zijn.

29. Van een dergelijke, door de bepalingen van het EEG-Verdrag — met name art. 85 lid 1 — verboden uitoefening van een industrieel of commercieel eigendomsrecht is, gelijk het Hof in het licht heeft gesteld in zijn arrest van 20 juni 1978 (zaak 28/77, Tepea, Jurispr. 1978, p. 1391), onder meer sprake wanneer de combinatie van een exclusiviteitsovereenkomst inzake de exploitatie van een industrieel of commercieel eigendomsrecht in een bepaald gebied, met een overeenkomst die de licentiehouders tot alleenverkoper

voor dat gebied maakt, tot gevolg heeft dat die licentiehouders, door de verhindering van parallelle importen, een absolute gebiedsbescherming wordt geboden.

30. Tot staving van het derde middel, sub A, wordt hoofdzakelijk aangevoerd dat deze met betrekking tot het merk- en octrooirecht ontwikkelde rechtspraak niet op het kwekersrecht kan worden toegepast, gezien de bijzondere kenmerken van dat recht en van de producten die daarvan het voorwerp zijn.

31. Te dien aanzien moet worden vastgesteld dat in casu de bestreden beschikking betrekking heeft op Inra-zaaimais — het voorwerp van de kwekersrechten die in Frankrijk door het Inra werden gehouden en in Duitsland, krachtens de overdrachten, door Eisele — die officieel was gecertificeerd en in Duitsland kon worden ingevoerd, verkocht en voortgebracht om aan de landbouwers voor verbruik ter beschikking te worden gesteld.

32. Ingevolge art. 3 van de overeenkomst van 1965 kreeg Eisele van het Inra weliswaar ook basislijnen om zelf gecertificeerd zaaizaad te telen, op voorwaarde dat hij niet meer dan een derde van de door de Duitse gebruikers benodigde hoeveelheid gecertificeerd zaaizaad voortbracht, en de rest uit Frankrijk invoerde. In de beschikking wordt vastgesteld dat deze verplichting van Eisele om niet meer dan een derde van het verkochte zaad voort te brengen, in strijd is met art. 85 lid 1 EEG-Verdrag (art. 1 sub b van de beschikking, betreffende art. 3 Overeenkomst van 1965). Verzoekers hebben dit deel van de beschikking echter niet bestreden. De andere delen van de beschikking betreffen niet de ontwikkeling of invoer van de basislijnen, maar de verhandeling en daarnaast ook de voortbrenging van gecertificeerd zaaizaad.

33. Deze vaststelling maakt een betere beoordeling mogelijk van de argumenten, ontleend aan de bevordering van de technische vernieuwing op agrarisch gebied. De ontwikkeling van nieuw zaaizaad kan inderdaad aanzienlijke financiële offers vragen, doch dit risico doet zich veeleer voor bij het voortbrengen van het basiszaad. Heeft echter het nieuw-ontwikkelde ras zijn definitieve vorm gevonden, in die zin dat daarmee zaaizaad kan worden voortgebracht, dat officieel kan worden gecertificeerd en verhandeld, dan moeten op dit verhandelen in beginsel de regels inzake het goederenverkeer worden toegepast, met inbegrip van die betreffende het mededingingsrecht.

34. Het gecertificeerde zaaizaad waarop de litigieuze overeenkomsten betrekking hebben, is hybridisch zaaimais, dus zaad waarvan de bestendigheid slechts kan worden verzekerd wanneer het telkens opnieuw uit basislijnen wordt gewonnen. Volgens verzoekers levert de reproductie van dit zaad, vergeleken met die van door een merk- of octrooirecht beschermde producten dus bijzondere problemen op, in zoverre het daartoe toe te passen procedé ingewikkelder is en de reproductie in zeer sterke mate afhangt van klimaat en bodemgesteldheid.

35. Dit betoog miskent echter, dat zich ook bij producten die het voorwerp kunnen zijn van een merk- of octrooirecht, met name sommige levensmiddelen of

farmaceutische produkten, een vergelijkbare situatie kan voordoen. Ook al berusten de door verzoekers aangevoerde redenen op correcte feitelijke vaststellingen, toch bieden zij onvoldoende grond om het kwekersrecht anders te behandelen dan de andere rechten van industriële of commerciële eigendom.

36. Als hoofdargument tot staving van hun middel voeren verzoekers aan, dat de houder van een Duits kwekersrecht tegenover het Bundessortenamt instaat voor de bestendigheid van het beschermde ras. Wegens zijn verantwoordelijkheid te deze, zou de houder op elke verhandeling van zaaizaad van het beschermde ras in Duitsland een absolute controle moeten uitoefenen. Juist daarom zou het kwekersrecht, zoals dit volgt uit het terzake toepasselijke Duitse recht, zich naar zijn aard verzetten tegen parallelle importen waarop de houder geen controle heeft. Enz.

41. Uit dit overzicht van de Duitse wettelijke regeling blijkt dat het gecertificeerd en tot de handel toegelaten zaaizaad is onderworpen aan een officiële kwaliteitscontrole, onder meer wat betreft de stabiliteit van het ras. Het kwekersrecht is echter niet bedoeld om de controle door de bevoegde autoriteiten te vervangen door die van de houder van het recht, maar om deze laatste een bescherming te verlenen die naar aard en gevolgen van privaatrechtelijke aard is. Zo gezien verschilt de rechtspositie van een kweker niet van die van de houder van een octrooi- of een merkrecht op een produkt dat aan een strenge officiële controle is onderworpen, zoals bijvoorbeeld een farmaceutisch produkt.

42. Bovendien moet worden opgemerkt, dat uit Frankrijk ingevoerde zaaimais die in deze Lid-Staat reeds is goedgekeurd, zonder nieuwe goedkeuringsprocedure in Duitsland kan worden verhandeld. De Duitse regering heeft namelijk verklaard, dat zij te dien einde verordeningen heeft vastgesteld op grond van de par.par. 23 en 24 Saatgutverkehrsgesetz en van de communautaire richtlijnen betreffende het in de handel brengen van zaaigranen.

43. Er zijn dus geen termen aanwezig om het kwekersrecht te beschouwen als een recht van industriële en commerciële eigendom dat zodanig specifieke kenmerken vertoont, dat het op grond daarvan voor wat de mededingingsregels betreft, anders moet worden behandeld dan de andere rechten van industriële en commerciële eigendom. Deze conclusie doet echter niet af aan het vereiste dat bij toepassing van de mededingingsregels rekening moet worden gehouden met de specifieke aard van de produkten waarvoor het kwekersrecht geldt.

Derde middel, sub B — Toepassing van art. 85 EEG-Verdrag op uitsluitende licenties

44. Met dit middel verwijten verzoekers de Commissie, ten onrechte ervan te zijn uitgegaan dat een uitsluitende licentie voor een kwekersrecht naar haar aard op een lijn is te stellen met een bij art. 85 lid 1 EEG-Verdrag verboden overeenkomst. Deze opvatting van de Commissie zou in zoverre niet opgaan als voor zaad dat eerst voor kort in een Lid-Staat is ontwikkeld en nog niet op de markt van een andere Lid-Staat is doorgedrongen, de uitsluitende licentie het enige middel is om

de mededinging tussen het nieuwe produkt en de vergelijkbare produkten in de andere Lid-Staat te stimuleren. Geen enkele teler of handelaar zou immers het risico willen nemen, het nieuwe produkt op een nieuwe markt te introduceren, wanneer het niet beschermd was tegen de rechtstreekse concurrentie van de houder van het kwekersrecht en zijn andere licentiehouders.

45. Dit middel werd ondersteund door de Duitse en de Britse regering, alsook door de Caisse de Gestion des Licences Vegetales. Beide regeringen betogen onder meer, dat het algemene karakter van de considerans van de bestreden beschikking niet valt te rijmen met de bevoordingen van art. 85 EEG-Verdrag en in tegenspraak is met een gezond concurrentiebeleid. De considerans zou uitgaan van de onjuiste stelling, dat elke uitsluitende licentie voor een recht van industriële of commerciële eigendom, ongeacht de aard ervan, moet worden beschouwd als een bij art. 85 lid 1 verboden overeenkomst, en dat bijgevolg de Commissie zou hebben te beoordelen of in het concrete geval aan de voorwaarden voor een ontheffing krachtens art. 85 lid 3 is voldaan.

46. In de loop van het geding is bezwaar gemaakt tegen het gebruik van het begrip ‘uitsluitende licentie’, omdat i.c. verzoeker het uitsluitend recht om het betwiste zaad in de Bondsrepubliek Duitsland te verhandelen bezaten op grond van de kwekersrechten waarvan Eisele in die Lid-Staat de houder was. Dit uitsluitend recht zou dan ook niet berusten op het door het Inra verleende uitsluitend recht om de industriële en commerciële eigendomsrechten van het Inra in Duitsland te exploiteren, noch op de overeenkomst van 1965 waarbij Eisele tot alleenverkoper van het betrokken zaaizaad in Duitsland was aangesteld.

47. Hierbij wordt evenwel over het hoofd gezien dat, uit het oogpunt van het mededingingsrecht, de overeenkomst van 1960 waarin de samenwerking tussen het Inra en Eisele gestalte kreeg, de ‘overdrachten’ van de kwekersrechten in 1961 en de overeenkomst van 1965 betreffende de organisatie van de verhandeling van Inra-zaad in Duitsland, een onscheidbaar geheel vormen. Economisch gezien had Eisele op de Duitse markt de positie van een uitsluitende licentiehouder, vooral omdat de hem door het Inra verleende machtiging om de in Frankrijk aan het Inra toebehorende kwekersrechten in Duitsland op zijn eigen naam te doen inschrijven, verband hield met de omstandigheid dat het Inra zijn eigen kwekersrechten destijds niet bij het Bundessortenamt kon doen inschrijven, en omdat deze machtiging samenhangt met het aan Eisele verleende uitsluitend recht tot organisatie van de verkoop van Inra-zaad in Duitsland.

48. In de considerans van de beschikking worden twee reeksen omstandigheden aangevoerd om de toepasselijkheid van art. 85 lid 1 op de betrokken uitsluitende licentie te rechtvaardigen (II, nr. 3). De daar beschreven feiten zijn niet betwist.

49. De eerste reeks omstandigheden wordt beschreven als volgt:

‘door aan een enkele onderneming de exploitatie van zijn kwekersrecht op een bepaald grondgebied toe te

staan, berooft de licentiegever zich voor de gehele duur van de overeenkomst van de mogelijkheid op dit zelfde grondgebied een licentie aan andere ondernemingen te verlenen...'; '... door zich te verbinden niet zelf op het licentiegebied te produceren en te verkopen, schakelt de licentiegever zichzelf ook als aanbieder op dit gebied uit.'

50. Dit deel van de considerans correspondeert met art. 1 sub b eerste en tweede streepje, van de beschikking, waarin de exclusiviteit van de licentie in de overeenkomst van 1965 in strijd met art. 85 lid 1 EEG-Verdrag wordt verklaard, voor zover zij inhoudt;

'de verplichting voor het Inra of zijn rechtverkrijgenden niet door andere licentiehouders het betrokken zaad in Duitsland te doen voortbrengen of verkopen; de verplichting voor het Inra of zijn rechtverkrijgenden niet zelf dit zaad in Duitsland voort te brengen of te verkopen.'

51. De tweede in de beschikking aangevoerde reeks omstandigheden wordt beschreven als volgt:

'het feit dat het voor derden, zonder goedkeuring van het Inra of de heer Eisele, niet mogelijk is dezelfde zaden' — dat wil zeggen die waarvoor de licentie is verleend — 'uit of naar andere landen van de gemeenschappelijke markt in Duitsland in te voeren of uit dit land uit te voeren, draagt bij tot een verdeling van de afzetkanalen en ontnemt de Duitse landbouwersgebruikers elke reële discussiemogelijkheid, omdat dit zaad hun in eerste en laatste instantie wordt aangeboden langs het verplichte afzetkanaal van een enkele aanbieder.'

52. Dit deel van de considerans correspondeert met art. 1 sub b derde en vierde streepje, van de beschikking, waarin de exclusiviteit van de licentie in de overeenkomst van 1965 in strijd met art. 85 lid 1 EEG-Verdrag wordt verklaard, voor zover zij inhoudt:

'de verplichting voor het Inra of zijn rechtverkrijgenden derden te beletten de betrokken produkten zonder goedkeuring van de licentiehouder voor gebruik of verkoop naar Duitsland in te voeren;

de gebruikmaking door de heer Eisele van zowel zijn exclusief contractueel recht als van zijn eigen kwekersrechten voor zijn verzet tegen elke invoer in Duitsland, of tegen elke invoer naar een andere Lid-Staat, van de betrokken produkten.'

53. Opgemerkt zij dat deze beide reeksen overwegingen twee, niet noodzakelijk identieke, rechtssituaties betreffen. In het eerste geval gaat het om een zogenoemde open uitsluitende licentie of concessie, waarbij het exclusieve karakter van de licentie slechts de contractuele betrekking tussen de houder van het recht en de licentiehouder betreft, in dier voege dat de houder zich enkel ertoe verbindt geen andere licenties voor hetzelfde gebied te verlenen en de licentiehouder in dit gebied niet zelf concurrentie aan te doen. In het tweede geval gaat het daarentegen om een uitsluitende licentie of concessie met absolute gebiedsbescherming, waarbij de partijen bij de overeenkomst het oogmerk hebben, voor de betrokken produkten en het betrokken gebied alle concurrentie van derden, zoals nevenimporteurs of licentiehouders voor andere gebieden, uit te schakelen.

54. Na deze verduidelijking dient eerst te worden onderzocht of in casu het exclusieve karakter van de licentie, voor zover deze een open licentie is, ten gevolge heeft dat de mededinging wordt verhinderd of vervalst in de zin van art. 85 lid 1 EEG-Verdrag.

55. In dit verband merkt de Duitse regering op, dat de bescherming van innovaties in de landbouw met behulp van kwekersrechten, een middel is om dergelijke innovaties aan te moedigen en dat het toekennen van een tijdelijk uitsluitend recht een extra stimulans kan zijn om de innovatie te bevorderen. Mitsdien zou een absoluut verbod van elke — dus ook van de open — uitsluitende licentie de belangstelling van de onderneming voor licenties doen afnemen, hetgeen nadelige gevolgen zou hebben voor de verspreiding van kennis en techniek in de Gemeenschap.

56. De uitsluitende licentie waarop de betwiste beschikking betrekking heeft, betreft de teelt en het verhandelen van hybridische zaaimais die na jarenlange onderzoeken en proeven door het Inra was ontwikkeld en die op het tijdstip waarop de samenwerking tussen het Inra en verzoekers gestalte kreeg, bij de Duitse landbouwersgebruikers van zaaizaad niet bekend was. De door intervenienten geuite bezorgdheid omtrent de bescherming van een nieuwe technologie is derhalve gerechtvaardigd.

57. Zou immers een in een andere Lid-Staat gevestigde onderneming bij een licentie voor een kwekersrecht op in een Lid-Staat nieuw ontwikkelde hybridische zaaimais niet de zekerheid hebben dat andere licentiehouders voor het hem toebedeelde licentiegebied of de houder van het recht zelf haar niet zullen beconcurreren, dan zou zij daarin aanleiding kunnen vinden om het risico van de teelt en het verhandelen van dat produkt niet te nemen. Dit zou de verspreiding van een nieuwe technologie kunnen schaden en de concurrentie tussen het nieuwe produkt en bestaande soortgelijke produkten in de Gemeenschap ongunstig kunnen beïnvloeden.

58. Gelet op het specifieke karakter van de betrokken produkten, komt het Hof tot de slotsom, dat in een geval als het onderhavige de verlening van een open uitsluitende licentie, dat wil zeggen een licentie die de positie van derden, zoals nevenimporteurs en licentiehouders voor andere gebieden niet raakt, op zichzelf niet onverenigbaar is met art. 85 lid 1 EEG-Verdrag.

59. Het derde middel, sub B, is dus gegrond, voor zover het dit aspect van de exclusiviteit van de licentie betreft.

60. Wat de positie van derden betreft, maakt de Commissie partijen bij de overeenkomst vooral het verwijt, dat zij het begrip exclusiviteit hebben uitgebreid tot importeurs die niet door de overeenkomst zijn gebonden, en met name nevenimporteurs. Nevenimporteurs of -exporteurs, zoals de firma's David in Duitsland en Bomberault in Frankrijk, die Duitse kopers Inra-zaaimais hebben aangeboden, zouden door het Inra en verzoekers in rechte zijn betrokken en onder druk zijn gezet, teneinde de exclusieve positie van verzoekers op de Duitse markt veilig te stellen.

61. Volgens vaste rechtspraak van het Hof ([gevoegde zaken 56 en 58/64, Consten, Jurispr. 1966, p. 429](#)) leidt de aan een licentiehouders verleende absolute gebiedsbescherming, bedoeld om nevenimporten te controleren en te belemmeren, tot een met het EEG-Verdrag strijdige kunstmatige handhaving van de afzonderlijke nationale markten.

62. De Britse regering verdedigt de stelling, dat een overeenkomst tussen twee ondernemingen niet de vrijheid van de importeurs kan beknotten om in het land van de houder van het recht zaaizaad te kopen teneinde het naar het land van de licentiehouders uit te voeren; volgens 's Hof's rechtspraak kan men zich immers niet met een beroep op een recht van industriële of commerciële eigendom verzetten tegen het verhandelen van een produkt dat op de markt van een andere Lid-Staat door de houder van dat recht of met zijn toestemming rechtmatig in het verkeer is gebracht. Mitsdien zou een dergelijke overeenkomst niet zijn te beschouwen als een door art. 85 lid 1 EEG-Verdrag verboden overeenkomst.

63. Die stelling miskent evenwel, dat het ingevolge art. 85 EEG-Verdrag en de ter uitvoering van dat artikel vastgestelde verordeningen de taak van de Commissie is, erop toe te zien dat overeenkomsten en onderling afgestemde feitelijke gedragingen van ondernemingen niet ertoe strekken of ten gevolge hebben dat de mededinging wordt beperkt of vervalst; aan deze bevoegdheid van de Commissie wordt geen afbreuk gedaan doordat particulieren of ondernemingen die door dergelijke beperkingen worden getroffen, zich op de verdragsbepalingen betreffende het vrije goederenverkeer kunnen beroepen om zich van die beperkingen te bevrijden.

64. Blijkens het dossier waren de litigieuze overeenkomsten inderdaad bedoeld om de mededinging van derden op de Duitse markt te beperken. Volgens art. 5 van de overeenkomst van 1965 verbindt het Inra zich immers, alle nodige maatregelen te treffen om 'elke uitvoer' van de betrokken zaaizaadrasen naar het Duitse grondgebied 'te verhinderen', en neemt het op zich, ook zijn rechtverkrijgenden daartoe te verplichten.

65. In de beschikking wordt deze bepaling aldus uitgelegd, dat zij derden die in Frankrijk Inra-zaad kopen, moet beletten dit produkt naar Duitsland uit te voeren (II, nr. 3 b). Dat deze uitlegging juist is, blijkt uit de hindernissen die partijen bij de overeenkomsten de firma's David en Bomberault in de weg hebben gelegd toen deze trachtten Inra-zaaizaad in Duitsland te verkopen.

66. Art. 1, sub b, Beschikking vermeldt uitdrukkelijk art. 5 Overeenkomst van 1965, alsmede het feit dat Eisele zijn kwekersrechten heeft gebruikt om te verhinderen dat Inra-zaad door derden in Duitsland in de handel werd gebracht. In zoverre moet het derde middel, sub B, falen.

67. Onderzoek van het derde middel, sub B, moet bijgevolg tot de slotsom leiden, dat dit middel deels ongegrond is, en dat art. 1 sub b Beschikking moet worden nietigverklaard, voor zover het betrekking heeft op artikel 1 van de overeenkomst van 1965 en dit laats-

te inhoudt: de verplichting voor het Inra of zijn rechtverkrijgenden niet door andere licentiehouders het betrokken zaad in Duitsland te doen voortbrengen of verkopen; de verplichting voor het Inra of zijn rechtverkrijgenden niet zelf dit zaad in Duitsland voort te brengen of te verkopen.

Vierde middel — Verlening van ontheffing krachtens art. 85 lid 3 EEG-Verdrag

68. Tot staving van het vierde middel stellen verzoekers, dat in de bestreden beschikking een ontheffing krachtens art. 85 lid 3 EEG-Verdrag wordt geweigerd, omdat er i.c. geen sprake zou zijn van het ontsluiten van een nieuwe markt of het introduceren van een nieuw produkt en omdat Eisele in Duitsland een absolute gebiedsbescherming zou genieten. Deze beide redenen zouden niet juist zijn. Enerzijds zou de overeenkomst van 1965 ten tijde van haar aanmelding bij de Commissie juist bedoeld zijn geweest om een nieuwe markt te ontsluiten en een nieuw produkt te introduceren, en anderzijds zouden de bij deze overeenkomst aangegane exclusieve betrekkingen niet verder gaan dan nodig was voor de verspreiding van buiten hun land van oorsprong teelbare soorten en, mitsdien, voor de verbetering van de produktie en de verdeling der produkten. Enz.

71. Vooreerst zij opgemerkt dat in de bestreden beschikking het aan Eisele verleende uitsluitend recht van voortbrenging door vermeerdering niet wordt getoetst aan art. 85 lid 3 en enkel wordt vastgesteld dat de voor een ontheffing gestelde voorwaarden in ieder geval niet worden vervuld door het alleenverkooprecht en de uitvoerverboden die daarmee samengaan (III, nr. 1 b).

72. Vervolgens moet worden vastgesteld dat, waar het derde middel, sub B, gedeeltelijk gegrond is bevonden, het Hof zijn beoordeling van de weigering van de ontheffing kan beperken tot het onderzoek van de argumenten van de Commissie betreffende het alleenverkooprecht voor zover dit een absolute gebiedsbescherming meebrengt.

73. Te deze wordt er in de beschikking aan herinnerd, dat Eisele, bij het verhandelen in Duitsland van het zaad waarvoor zijn alleenverkooprecht gold, een absolute gebiedsbescherming genoot, en dat deze bescherming, wegens haar absoluut karakter, als enig en rechtstreeks gevolg heeft gehad dat iedere invoer langs andere wegen van oorspronkelijke produkten, namelijk Inra-zaad uit Frankrijk, werd verhinderd, ondanks dat daar in Duitsland voortdurend vraag naar bestond, hetgeen als zodanig geen verbetering van de produktie of de verdeling der produkten in de zin van art. 85 lid 3 kan vormen (III, nr. 1 b, tweede streepje).

74. De Caisse de Gestion des Licences Vegetales betwist deze redenering. Volgens haar is de door de licentiehouders i.c. genoten gebiedsbescherming veeleer een relatieve bescherming, aangezien er talrijke zaaimaisrassen op de markt zijn, die de Inra-rassen kunnen vervangen en daarmee dus rechtstreeks kunnen concurreren.

75. De Commissie antwoordt hierop echter terecht, dat dit argument van de Caisse de Gestion des Licences Vegetales betrekking heeft op het probleem van de

marktafbakening. Dit probleem komt aan de orde, wanneer de Commissie moet nagaan of een overeenkomst de mogelijkheid geeft 'voor een wezenlijk deel van de betrokken produkten de mededinging uit te schakelen' (art. 85 lid 3 sub b), doch is niet relevant voor de vraag of een overeenkomst de produktie of de verdeling der produkten kan verbeteren.

76. Ingevolge art. 85 lid 3 kan een ontheffing van het verbod van art. 85 lid 1 worden verleend voor elke overeenkomst tussen ondernemingen, die bijdraagt tot verbetering van de produktie of van de verdeling der produkten of tot verbetering van de technische vooruitgang, zonder nochtans aan de betrokken ondernemingen beperkingen op te leggen, welke voor het bereiken van deze doelstellingen niet onmisbaar zijn.

77. Bij zaaizaad, dat bestemd is om door een groot aantal landbouwers te worden gebruikt voor de produktie van maïs, een voor de voeding van mens en dier belangrijk produkt, gaat een absolute gebiedsbescherming evenwel duidelijk verder dan voor de verbetering van de produktie of de verdeling of voor de bevordering van de technische vooruitgang onmisbaar is. I.c. blijkt zulks onder meer uit het door pp. bij de overeenkomst nagestreefde verbod van alle neveninvoer van Inrazaaimais in Duitsland, zelfs indien deze door het Inra zelf is gewonnen en in Frankrijk in het verkeer is gebracht.

78. Mitsdien was de aan de licentiehouders verleende absolute gebiedsbescherming in de in de bestreden beschikking vastgestelde vorm voldoende grond om een ontheffing krachtens art. 85 lid 3 EEG-Verdrag te weigeren. Bijgevolg is toetsing van de andere in de beschikking aangevoerde gronden voor de weigering van een dergelijke ontheffing niet meer nodig.

79. Het vierde middel moet dus worden verworpen.

Vijfde middel — De dading tussen de firma David en Eisele

80. Het vijfde middel is gericht tegen artikel 1, sub c, van de beschikking, waarbij de Commissie artikel 1 van de in 1973 tussen de firma David en Eisele getroffen dading aanmerkt als een inbreuk op artikel 85, lid 1, EEG-Verdrag, voor zover de firma David zich daarbij verplicht, in de Bondsrepubliek Duitsland geen zaaizaad van INRA-rassen meer te verkopen of in het verkeer te brengen zonder goedkeuring van de Duitse licentiehouders.

81. Blijkens het dossier werd die dading aangegaan in het kader van een proces dat Eisele wegens inbreuk op zijn uitsluitend recht bij het Landgericht Bad Kreuznach aanhangig had gemaakt, nadat de firma David zonder zijn toestemming een hoeveelheid gecertificeerd zaaizaad van INRA-rassen uit Frankrijk had ingevoerd en in Duitsland had doorverkocht.

82. Volgens verzoekers was deze dading een gerechtelijke schikking in de zin van § 794, lid 1, sub b, van de Duitse Zivilprozessordnung, tussen partijen gesloten om een voor een Duitse rechtbank aanhangig geding in zijn geheel ten einde te brengen. Een dergelijke schikking levert volgens bedoelde bepaling een executoriale

titel op en is niet enkel een civielrechtelijke rechtshandeling, doch ook een proceshandeling.

83. Verzoekers trekken hieruit de conclusie dat de Commissie door een dergelijke dading nietig te verklaren treedt in de rechtsmacht van de Bondsrepubliek Duitsland. Gezien de in artikel 85, lid 2, EEG-Verdrag voorziene nietigheid van rechtswege, zou de Commissie de betrokken dading hebben nietigverklaard toen zij een deel ervan als strijdig met artikel 85, lid 1, kwalificeerde.

84. De Commissie brengt hiertegen in dat een dading, gesloten om een geding ten einde te brengen, naar Duits recht moet voldoen aan de voor elke civielrechtelijke overeenkomst geldende eisen van materieel recht, met name ook aan die van het mededingingsrecht. De dading is haars inziens zowel een civielrechtelijke overeenkomst als een proceshandeling en de nietigheid van de overeenkomst maakt de gehele dading nietig.

85. De Commissie voegt hieraan toe, dat de Duitse rechtspraak, met name die van het Bundesgerichtshof, dit standpunt heeft bevestigd. Volgens deze rechtspraak kan een partij bij een dading zich niet met succes beroepen op met het Duitse mededingingsrecht strijdige bepalingen van de dading. Er zou geen enkele reden zijn om anders te oordelen bij een dading die de communautaire mededingingsregels schendt.

86. De litigieuze dading is voorgelegd aan het Hof, dat heeft kunnen vaststellen dat het daadwerkelijk een gerechtelijke schikking is in de zin van § 794, lid 1, sub 1, van de Duitse Zivilprozessordnung, dat wil zeggen een schikking, voor een Duitse rechter gesloten om een aldaar aanhangig geding ten einde te brengen.

87. Ofschoon de dading, gelijk verzoekers stellen, een executoriale titel vormt, heeft zij naar Duits recht geen gezag van gewijsde en kan zij andere rechterlijke instanties, autoriteiten of derden dus niet binden. De Commissie heeft bovendien beklemtoond, dat de Duitse rechtspraak ervan uitgaat, dat een gerechtelijke schikking op straffe van nietigheid de bepalingen van 38 Bij blad Industriële Eigendom, nr 1 16 januari 1984 openbare orde en de goede zeden in acht moet nemen, en dus niet in strijd mag komen met dwingende bepalingen van mededingingsrecht.

88. Voor de beoordeling van de door verzoekers aangevoerde middelen behoeft echter niet te worden onderzocht of, en in hoeverre, een voor een Duitse rechterlijke instantie getroffen dading nietig is wegens schending van de communautaire mededingingsregels. In de bestreden beschikking wordt immers slechts vastgesteld dat de verplichting van de firma David om in Duitsland geen INRA-zaaizaad meer te verkopen of in het verkeer te brengen zonder goedkeuring van Eisele, een inbreuk op artikel 85, lid 1, EEG-Verdrag vormt.

89. Zo gezien blijft de werking van de beschikking dan ook beperkt tot het aan Eisele opgelegde verbod, zich op artikel 1 van de dading te beroepen om de firma David te beletten op het Duitse grondgebied INRA-zaaizaad te verkopen of in het verkeer te brengen. Een dergelijk verbod komt overeen met de aan het Duitse recht ten grondslag liggende opvatting, dat een gerechtelijke schikking in de zin van § 794, lid 1, sub 1, van

de Zivilprozessordnung zowel een proceshandeling vormt die een geding ten einde brengt, als een civielrechtelijke overeenkomst, waarbij de partijen geen dwingende rechtsvoorschriften mogen ignoreren.

90. Het vijfde middel moet dus worden verworpen.

91. Dienvolgens moet het beroep gegrond worden verklaard, voor zover het betrekking heeft op artikel 1, sub b, van de beschikking, inzake artikel 1 van de overeenkomst van 1965, eerste en tweede streepje, onder verwerping van het beroep voor het overige.

91. Dienvolgens moet het beroep gegrond worden verklaard, voor zover het betrekking heeft op art. 1, sub b Beschikking, inzake art. 1 Overeenkomst van 1965, eerste en tweede streepje, onder verwerping van het beroep voor het overige.

Kosten

92. Ingevolge artikel 69, paragraaf 3, van het Reglement voor de procesvoering kan het Hof de proceskosten compenseren, indien partijen onderscheidenlijk op een of meer punten in het ongelijk worden gesteld. In casu zijn er termen aanwezig om de proceskosten te compenseren, in die zin dat elke partij en elke interveniënt de eigen kosten zal dragen.

Het Hof van Justitie, rechtdoende,

1. Verklaart nietig artikel 1, sub b, van de beschikking van de Commissie van 21 september 1978 inzake een procedure op grond van artikel 85 van het EEGVerdrag (IV/28.824: Kwekersrecht - zaaimais; (PB 1978, L 286, blz. 23), voor zover het betrekking heeft op artikel 1 van de overeenkomst van 5 oktober 1965 en dit laatste inhoudt:

— de verplichting voor het INRA of zijn rechtverkrijgenden niet door andere licentiehouders het betrokken zaad in Duitsland te doen voortbrengen of verkopen, — de verplichting voor het INRA of zijn rechtverkrijgenden niet zelf dit zaad in Duitsland voort te brengen of te verkopen.

2. Verwerpt het beroep voor het overige.

3. Verstaat dat elke partij en elke interveniënt de eigen kosten zal dragen.

(...)
